

מדדי פיתוח בר קיימה

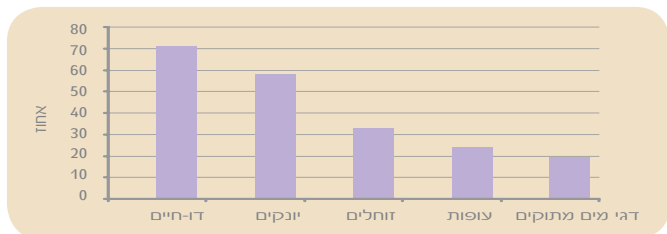
פיתוח בר קיימה הוא פיתוח הממלא את צורכי הדור הנוכחי מבלי לפגוע ביכולת לספק את צורכיהם של הדורות הבאים. הוא יכול להתקיים לאורך זמן כיוון שהוא אינו פוגע בבסיס המשאבים שעליהם הוא נשען. תכנון מדיניות של פיתוח בר קיימה מצריך התייחסות להיבטים סביבתיים, חברתיים וכלכליים באופן משולב כדי להבטיח השגת צמיחה כלכלית מרבית, שוויון פנים-דורי ושוויון בין-דורי תוך התחשבות במגבלות הסביבה.

מדדים לפיתוח בר קיימה נועדו להצביע על המגמות בפיתוח ולהראות באיזו מידה הן תואמות או סותרות את המאמצים לקדם פיתוח בר קיימה. המדדים לפיתוח בר קיימה בישראל מבוססים ברובם על נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בעלון זה מוצגים מספר מדדים נבחרים מתחומים שונים המהווים חלק ממערכת המדדים לפיתוח בר קיימה בישראל.

מדדי סביבה ושימושי קרקע

בעלי חוליות בסכנת הכחדה גבוהה וגבוהה ביותר, 2002

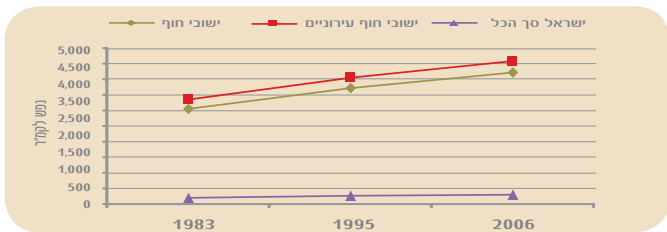

תיאור המדד - מדד זה, המציג את מספר המינים של בעלי חוליות בסכנת הכחדה ביחס למספר הכולל של מינים מקומיים ידועים, מהווה מדד לפעילות האדם הגורמת להצטמצמות מרחבי המחיה של מיני חיים שונים.

המגמה - בקרב קבוצות הדו-חיים (צפרדעים, קרפדות וכו') והיונקים קיים שיעור גבוה של מינים בסכנת הכחדה (5 מתוך 7, ו-58 מתוך 100, בהתאמה), בין השאר בשל ניצול יתר של מקורות המים העיליים (הכינרת והנחלים) וזיהומם, ובשל צמצום שטחי המחיה שלהם לטובת בניית תשתיות, מגורים, ותעשייה.

מאז תחילת המאה ה-20 נכחדו בישראל 30 מינים של בעלי חוליות (7% מסך כל המינים הידועים), ו-146 מינים נוספים (32% מסך כל המינים הידועים) נמצאים כיום בסכנת הכחדה.

צפיפות אוכלוסין באזור חוף הים התיכון

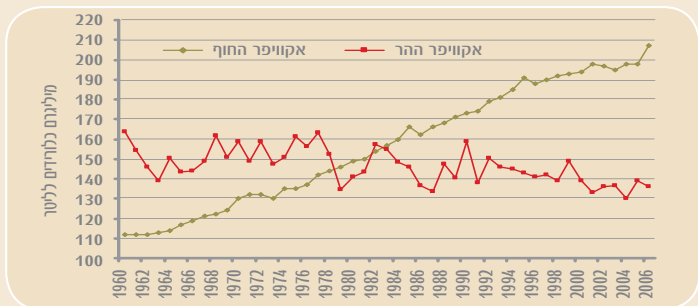

תיאור המדד - אזור החוף המוגדר עבור מדד זה מתייחס ליישובים אשר תחום שיפוטם גובל בחוף הים התיכון. המדד מאפשר להעריך את הלחצים הדמוגרפיים המופעלים על אזור החוף. השוואה לצפיפות בכל שטח המדינה מדגישה את חוסר האיזון בצפיפות בין האזורים השונים ואת היותו של אזור חוף הים התיכון מושך אוכלוסייה.

המגמה - רצועת חוף הים התיכון מהווה 2% משטח המדינה (458 קמ"ר) ואילו האוכלוסייה המתגוררת ברצועה זו מהווה כ-26% מכלל אוכלוסיית המדינה (1.8 מיליון נפש).

צפיפות האוכלוסין הגבוהה ביותר בערי החוף היא בעיר בת-ים (15,800 נפש לקמ"ר). צפיפות האוכלוסין באשדוד גדלה פי 2.5 מאז 1983 - מ-1,730 נפש לקמ"ר ל-4,250 נפש לקמ"ר.

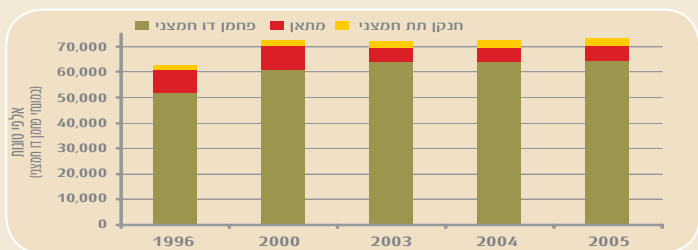
מליחות מי תהום באקוויפר ההר והחוף

תיאור המדד - מליחות מי תהום מהווה מדד לאיכות מי האקוויפרים (שכבות סלע האוגרות בתוכן מי תהום) אשר מספקים כ-70% מצריכת המים השנתית בישראל. המדד מציג את נתוני המליחות של שני האקוויפרים העיקריים בישראל. מדד זה מסייע לקובעי מדיניות בהערכת ההשפעה של ניהול משק המים על מצבם הטבעי של משאבי המים.

המגמה - מליחות מי אקוויפר החוף עולה באופן מתמיד בכ-2 מיליגרם כלוריד לליטר בשנה. העלייה נובעת מפעילות האדם, כגון שאיבת יתר (הגורמת לחדירת מי ים), השקיה במי קולחים ובמי הכינרת שמליחותם גבוהה מזו של מי האקוויפר, שימוש בדשנים בחקלאות והזרמה לנחלים של שפכים ביתיים ותעשייתיים, אשר מחלחלים לאקוויפר. באקוויפר ההר אין מגמה ברורה אף על פי שיש ירידה מסוימת במליחות בעשר השנים האחרונות.

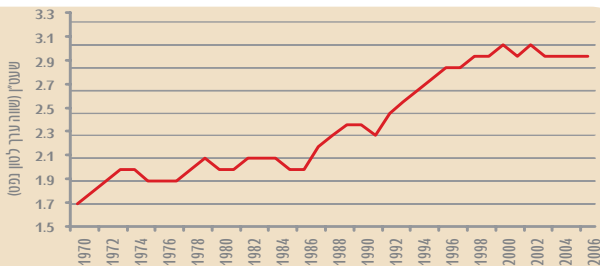
פליטות גזי חממה

תיאור המדד - מדד זה מציג את סך כל פליטות גזי החממה העיקריים בישראל כתוצאה מפעילות האדם. מטרת המדד היא לכמת את השפעות פעילות האדם על אפקט החממה. אפקט החממה הוא תהליך טבעי שבו גזים לוכדים חום באטמוספירה ובכך מאפשרים קיום חיים בכדור הארץ. פעילות האדם מביאה לגידול בריכוזי גזים אלה באוויר, לעליית הטמפרטורה ולשינויים המאיימים על יציבות האקלים של כדור הארץ.

המגמה - בשנות ה-90 של המאה הקודמת היו פליטות גזי חממה בישראל במגמת עלייה. מאז שנת 2000 חלה התייצבות, בעיקר בזכות ירידה בפליטות מתאן כתוצאה מפעילות לאיסוף מתאן הנפלט מפסולת מוצקה. פליטות פחמן דו-חמצני לנפש (גז החממה העיקרי) בישראל הגיעה בשנת 2004 ל-9.5 טון לנפש, בהשוואה ל-10.7 טון לנפש בגרמניה, 9.4 טון לנפש בבריטניה ו-6.9 טון לנפש בצרפת.

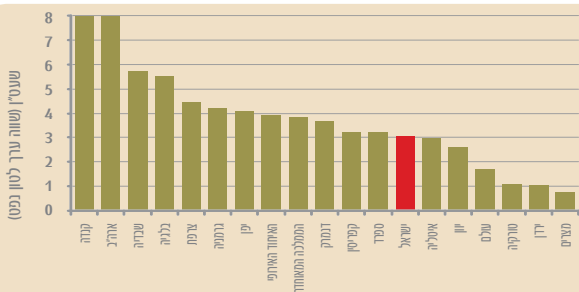
מדדים חברתיים וכלכליים צריכת אנרגיה לנפש

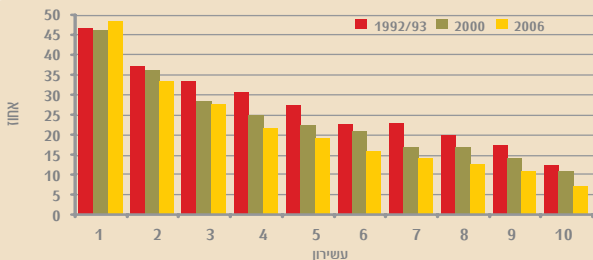
תיאור המדד - צריכת אנרגיה נחשבת באופן מסורתי ככוח מניע לצמיחה כלכלית, ואולם לייצור גובר של אנרגיה המבוססת על דלקים לא מתחדשים (נפט, פחם וגז) יש השלכות משמעותיות ביותר על הסביבה, במיוחד על זיהום האוויר ודילול משאבי הטבע של כדור הארץ. רובה המוחלט של האנרגיה הנצרכת בישראל מבוססת על מקורות לא מתחדשים. לפיכך מדד זה מהווה מרכיב בהערכת יכולת המדינה לבצע ניתוק של הקשר והתלות בין צריכת האנרגיה המתכלה לבין הפיתוח הכלכלי הנדרש.

המגמה - בשנים 1991-2000 נרשמה עלייה חדה בצריכת אנרגיה לנפש בישראל. מאז 2000 צריכת האנרגיה לנפש בישראל יציבה. צריכת אנרגיה לנפש בישראל דומה לזו של מדינות אירופיות ים תיכוניות כגון ספרד, איטליה ויוון, הדומות לישראל גם בתמ"ג לנפש.

צריכת אנרגיה לנפש, השוואה בינלאומית, 2002

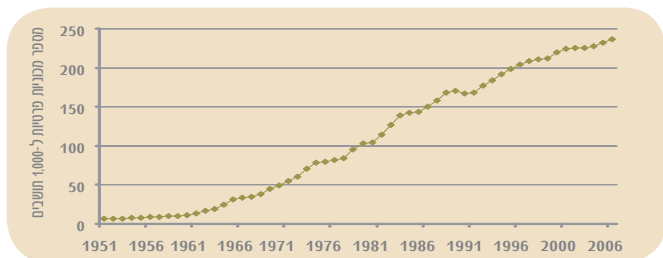
שיעור ההוצאה למזון מכלל ההכנסה נטו, לפי עשירונים

תיאור המדד - מדד זה מצביע על הפערים הבין-דוריים והפנים-דוריים בין קבוצות אוכלוסייה. ככל שההכנסה הנותרת לאחר ההוצאה על מזון נמוכה יותר, היכולת להשקיע בשיפור רמת החיים ולרכוש שירותים (חינוך, תרבות, בריאות ועוד) מוגבלת יותר. רמת שירותים נמוכה מונעת מהאוכלוסייה החלשה לצאת ממעגל העוני ואינה מאפשרת לה שוויון הזדמנויות בדור הנוכחי ובדורות הבאים.

המגמה - נתוני מדד זה מראים, בין היתר, כי הפערים בישראל בין העשירון העליון לתחתון גדלו בשנים האחרונות. בשנת 1992/3 שיעור ההוצאה למזון, מכלל ההוצאה לתצרוכת, היה 47% בעשירון התחתון ו-12% בעשירון העליון, ואילו בשנת 2006 שיעור ההוצאה למזון היה 48% בעשירון התחתון ו-7% בעשירון העליון. בשנה זו, לאחר הוצאה על מזון ההכנסה הממוצעת שנותרה ברשות משק בית בעשירון התחתון הייתה 1,665 ₪ ובעשירון העליון - 33,071 ₪.

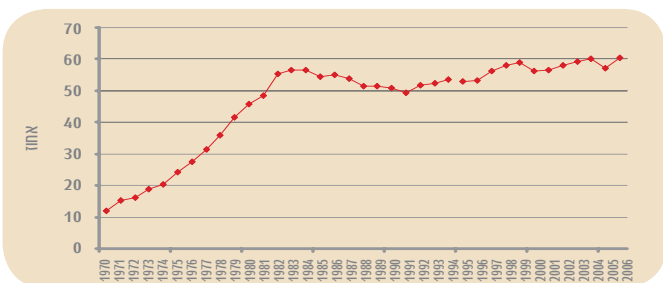
רמת מינוע

תיאור המדד - מדד זה משמש להערכת הלחצים המופעלים על הסביבה הטבעית והבנויה כתוצאה מהגברת הפעילות הכלכלית ומעלייה ברמת החיים. עלייה ברמת מינוע משקפת עלייה בצריכת משאבים מתכלים, בצמצום שטחים פתוחים ובפגיעה בשטחי מחיה טבעיים, בשל הצורך להוסיף תשתיות מתאימות. בנוסף על כך, קשורה רמת המינוע לתרומת ענף התחבורה לזיהום אוויר מקומי ולשינויי האקלים העולמיים.

המגמה - רמת המינוע בישראל נמוכה יחסית למדינות מערביות כמו יוון (331 כלי רכב ל-1,000 תושבים), ספרד (460 כלי רכב ל-1,000 תושבים) איטליה (590 כלי רכב ל-1,000 תושבים) וצרפת (490 כלי רכב ל-1,000 תושבים). ייתכן שנתון זה מצביע על כך שרמת המינוע בישראל צפויה להמשיך לעלות בשנים הקרובות.

יחס חוב חיצוני לתמ"ג

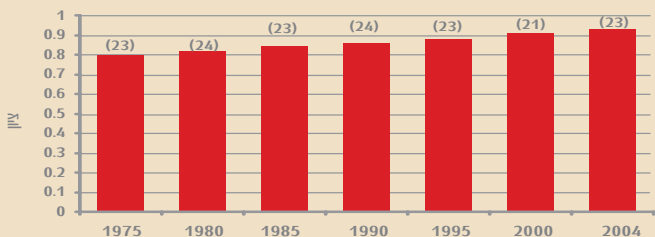

* שינוי בשיטת חישוב התמ"ג והחוב החיצוני

תיאור המדד - המדד משקף את היחס בין החוב החיצוני של מדינה לתוצר המקומי הגולמי שלה ומאפשר להעריך באיזו מידה הלוואות שנלקחות בהווה יכולות להוות נטל על הדורות הבאים. ככל שהיחס גבוה יותר כך גדל חלקו של התמ"ג המיועד לטיפול בהחזרים השוטפים על חשבון החוב. כתוצאה מכך יכולה להתרחש פגיעה ביכולת הפיתוח השוטף של המשק וביכולת הפיתוח בעתיד.

המגמה - משנות ה-60 עד אמצע שנות ה-80 של המאה ה-20 עלה בהתמדה משקלו של החוב ביחס לתוצר. ב-20 השנים האחרונות היווה החוב החיצוני 50%-60% מהתמ"ג ובשנת 2006 הוא הגיע ל-60.3% ממנו.

מדד משולב לפיתוח אנושי*, ציון ומיקום בדירוג העולמי**

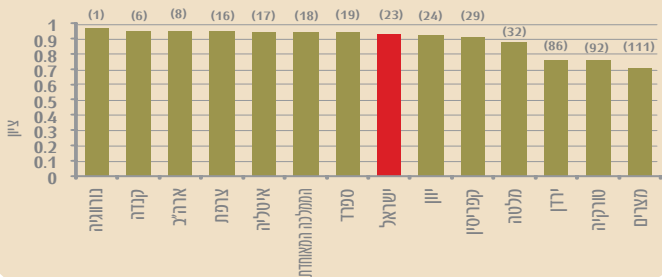

* Human Development Index (HDI) ** מיקום בדירוג העולמי - ( )

תיאור המדד - המדד לפיתוח אנושי הוא מדד משולב חברתי-כלכלי המקשר בין צמיחה כלכלית לבריאות ולרמת ההשכלה במדינה. המדד מחושב על ידי האו"ם ומשלב בתוכו מדד כלכלי (תמ"ג לנפש), מדד בריאותי (תוחלת חיים) ומדדי רמת השכלה (ידיעת קרוא וכתוב ושיעורי רישום ללימודים ברמות השונות). המדד מעניק ציון משוקלל בין 0 ל-1 לכל מדינה בהתבסס על המדדים השונים ומדרג את המדינות. המדד מאפשר לקבל תמונה רחבה יותר מאשר הסתכלות כלכלית בלבד על התפתחות רווחת האוכלוסייה במדינה. חשיבות המדד כמדד לפיתוח בר קיימה היא במטרתו הבסיסית של פיתוח - להביא להגדלת הרווחה והחופש של האדם. מרכיבי המדד נבחרו בעיקר בשל היותם קריטריונים בסיסיים אוניברסליים לניהול חיים איכותיים ותקינים.

המגמה - ציונה של ישראל במדד עולה בהתמדה תוך שמירה על מיקומה ביחס לשאר מדינות העולם (מקום 23 מתוך 177 מדינות בשנת 2004).

מדד משולב לפיתוח אנושי*, ציון ומיקום בדירוג העולמי**, השוואה בינלאומית, 2004

* Human Development Index (HDI) ** מיקום בדירוג העולמי - ( )

ציונה של ישראל במדד תוחלת החיים ובמדדי רמת ההשכלה הם מהגבוהים ביותר ביחס לשאר מדינות העולם. ההבדל העיקרי בין ישראל לבין המדינות המדורגות מעליה בציון ה-HDI הכולל הוא במדד התמ"ג לנפש שבו הציון של ישראל נמוך יותר.

מידע נוסף:

Central Bureau of Statistics, Environment Data Compendium, Israel, 2006

למ"ס: 02-6592666 ■ info@cbs.gov.il ■ www.cbs.gov.il

כתיבה: עמית יגור-קרול ■ תמונת שער: ד"ר משה ינאי

עורכת סדרת סטטיסטיקה: נורית יפה ■ ערכת לשון: רינת דוויק-סיסק

ציבוב: בטי ששון-סטודיו קו נקי